

THEMA: *GRIJS*

Tekst: Marc Schweppe Beeld: Jesse Kraal

EEN
RADICALE
liberaal

INTERVIEW

ERIC SMIT, FOLLOW THE MONEY

Hij noemt zijn journalistieke nieuwsplatform ‘radicaal onafhankelijk’. Eigenlijk zouden accountants zijn werk moeten doen. Maar binnen hun huidige verdienmodel gaat dat niet lukken meent Eric Smit, oprichter van Follow the Money. “Zelfreflectie is dun gezaaid.”

Aan de rand van het IJ in Amsterdam-Noord gonst het van de jonge bedrijfjes, creatieve hotshops en starters, die een plek hebben gevonden in de voormalige fabriekshallen van machinebouwer Stork. De kranen van toen, gebruikt om grote machines te verplaatsen, hangen er nog in de nok. Het klassieke industriële gevoel waait over het fabrieksterrein. Hier, in een wat ruwe kantooruimte, zetelt de redactie van Follow the Money (FTM). De onderzoekswebsite is in acht jaar uitgegroeid tot een gerespecteerd en gevreesd journalistiek platform, dat afrekent met corporate prietpraat en gepluste persberichten. De site bracht onthullingen over zorgverzekeraars en woningcorporaties, over misstanden bij defensie, over de ‘lobbycratie’, over de waarde van beursfonds Value8 en over VVD-voorzitter Henry Keizer. Uitgangspunt van alle verhalen: volg de geldstromen en kom zo achter de waarheid.

FTM-oprichter en hoofdredacteur Eric Smit is inmiddels 51 jaar, maar oogt jongensachtig. Nonchalant kapsel en dito outfit. Lang, wat slungelig postuur. Het litteken onder zijn rechteroog maakt zijn vriendelijke gezicht iets scherper. Achter een kop koffie op het terras van Restaurant Stork, uitkijkend over het IJ, checkt hij de jongste stand van het aantal vaste donateurs van FTM. “Daar heb ik een app voor. We hebben nu 8.489 leden, we zijn financieel gezond. De groeicurve gaat richting elfduizend. Maar mijn doel is dertigduizend leden; dat is haalbaar, realistisch.”

PATRIJSPOORT

Smit begon in de journalistiek na een studie economie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Hij omschrijft zichzelf als “in hart en nieren liberaal”. Een corporate loopbaan lag niet op zijn weg, besepte hij al vroeg. Hij ging aan de slag als onderzoeksjournalist bij maandblad Quote, waar Jort Kelder toen hoofdredacteur was. “Jort noemde Quote een patrijspoort, die uitzicht biedt op de wereld van de rijken”, aldus Smit. “Ik heb er veel geleerd, maar uiteindelijk miste ik het moreel kompas. En ik kreeg steeds meer moeite met de traagheid van een maandblad.”

Dat was reden voor een sprong in het diepe: in 2006 was Smit één van de oprichters van het nieuwe dagblad De Pers, in de markt gezet als gratis kwaliteitskrant. “Het was de eerste gratis tabloid ter wereld die zich echt op kwaliteit richtte. Maar kwaliteit kost geld. *Opinion is cheap, facts are expensive*. En al sinds eind jaren negentig gaat het met de combinatie van papieren media en advertenties als op een zwarte piste naar beneden. Oplages dalen, advertising verschuift naar digitaal en wordt vooral opgeslokt door Facebook en Google. De Pers bleek een waanzinnig mislukkend verdienmodel.”

KRUIDENIERS

Die ervaring leidde in 2009 tot de oprichting, samen met oud-Quote-collega Arne van der Wal, van een puur digitaal medium: Follow the Money. “Een journalistieke beweging →

met een glashelder doel: waarheidsvinding in dienst van de samenleving”, zo zegt de FTM-website. Ideologisch kan Smit nu echt zijn ei kwijt. “We zijn een klein digitaal eilandje, in een wereld vol nieuwe informatiestromen.” Hij ervaart een neergang in de kritische journalistiek, die juist moet bijdragen aan de democratie. “De oude pers is het monopolie op nieuws allang kwijt. De eigenaren van de landelijke kranten zijn stuk voor stuk kruideniers. Ze kijken naar de krant met een spreadsheet in hun hand.”

Dat het Financieele Dagblad (“de Zuidasbode”) de primeur brengt dat het Openbaar Ministerie (OM) een onderzoek start naar de handel en wandel van oud-VVD-voorzitter Henry Keizer, gunt Smit de FD-redactie graag. Het was echter Follow the Money dat in 2017 in een reeks artikelen de affaire rondom de ‘crematiekeizer’ onthulde. Daarvoor kreeg Eric Smit, samen met journaliste Kim van Keken, dit voorjaar de titel ‘Journalist van het jaar’. Maar dat het OM Keizer nu ook op de korrel heeft, is in zijn ogen een grotere beloning.

FTM is volgens Smit “radicaal onafhankelijk”. Vandaar de keuze voor een verdienmodel waarin adverteerders geen plaats hebben. “Je moet als journalist afstand tot je onderwerp bewaren, anders gaan mensen je te aardig vinden. Onze leden betalen ons werk, er is geen afhankelijkheid van eigenaren of adverteerders. Maar uiteindelijk gaat het ook om de cultuur op de redactie.” Inmiddels weet de site meer ervaren journalisten aan boord te krijgen, stijgt het aantal pageviews en de kwaliteit van het sitebezoek. De hoofdredacteur is enorm gedreven om van FTM een nog groter succes te maken. “Het moet het belangrijkste journalistieke onderzoeksplatform in Nederland en omstreken worden.”

Smit maakt zich zorgen over de kwetsbaarheid van journalisten. “Als je maar veel geld

CV

ERIC SMIT

Eric Smit (1967) studeerde economie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Hij begon in 1999 bij het maandblad Quote, eerst als onderzoeksjournalist en later als adjunct-hoofdredacteur. Eind 2006 was hij medeoprichter van de gratis krant De Pers. Sinds eind 2009 is hij hoofdredacteur en medeoprichter van journalistiek onderzoeksplatform Follow the Money (ftm.nl). Samen met journalist Kim van Keken werd hij voor de FTM-artikelenserie ‘De Zaak Henry Keizer’ uitgeroepen tot Journalist van het Jaar 2017. In januari 2016 won Smit de finale van het televisieprogramma De Slimste Mens. In het voorjaar van 2018 presenteerde hij bij de NPO een serie programma’s over het ‘Kasboekje van Nederland’. Tijdens zijn studiejaren was hij ook professioneel squasher (bijnaam: ‘Het Hijgende Hert’). Eric Smit is getrouwd en heeft twee dochters. Zijn werk vraagt veel tijd. “Thuis zijn is al een doel op zich.”

hebt, is toegang tot ons rechtssysteem kinderlijk eenvoudig”. Rechtvaardigheid is een groot goed, daarom graaft FTM vaak naar zaken waarbij mensen slachtoffer worden van bepaalde misdragingen. “Er zit altijd een morele component in wat wij doen”, aldus de hoofdredacteur, die verwijst naar een standaardwerk van een bijna-naamgenoot. Filosoof en econoom Adam Smith, aanhanger van de Schotse verlichting, probeerde drie eeuwen terug in *The Theory of Moral Sentiments* te verkennen aan welke emoties een mens onderhevig is. “Dat zouden alle accountants moeten lezen.”

KLOKKENLUIDERS

De zaak-Keizer kwam op gang door een “vage tip van een bezorgde VVD’er”. Veel artikelen ontstaan op basis van al dan niet anonieme tips, soms inclusief de sinds de bouwfraude roemruchte “tasjes aan de deur”. Het vereist veel organisatie om zulke tips op te pakken en te verwerken. En tegelijk graaft de redactie zelf naar de feiten. Smit is uitgesproken over de rol van klokkenluiders. “Klokkenluidersregelingen binnen bedrijven, het klinkt allemaal prachtig. Maar klokkenluiders doen er goed aan misstanden juist niet binnen hun eigen bedrijf aanhangig te maken. Dan trekken ze altijd aan het kortste eind. Melden kunnen ze beter anoniem doen, bij ons of een ander medium. De digitale techniek helpt, denk aan Wikileaks, de Panama Papers, LuxLeaks. →

‘ACCOUNTANTS MOETEN TERUG NAAR DE OORSPRONKELIJKE WAARDEN VAN HUN BEROEP.’

'ER ZIT ALTIJD EEN
MORELE COMPONENT
IN WAT WIJ DOEN.'

*'WE ZIJN EEN KLEIN
DIGITAAL EILANDJE,
IN EEN WERELD VOL NIEUWE
INFORMATIESTROMEN.'*

Het is aan ons als journalisten om die informatie te structureren en om vertrouwen te bieden aan de klokkenluider."

Vervolgens begint het journalistieke graafwerk. "Meestal is niet zomaar te achterhalen wat er binnen een organisatie is gebeurd, dus we graven er omheen tot we zaken genoeg hard kunnen maken. Wij hebben in april 2017 al vragen gesteld aan EY over de zaak-Keizer, die tot nu toe nog altijd niet beantwoord zijn. Organisaties gooien de luiken dicht, draaien de deur op slot en zetten de spindoctor-machine aan. Het eigen leger aan persmensen wordt ingezet om de beeldvorming rond de organisatie in te kleuren. Dat leger is de afgelopen twintig jaar enorm gegroeid."

Smit en zijn redactie komen regelmatig met accountants in aanraking bij het graven naar feiten en geldstromen. Enkele van hen zijn sparringpartner, helpen bij het duiden van feiten en de uitleg van complexe financiële constructies. In zijn optiek moeten accountants een grotere rol vervullen bij het opsporen van fraudes. "Er komen maar heel weinig fraudes in ons land aan het licht. De rol van de accountant wordt door de beroepsgroep niet goed genoeg ingevuld. Accountants zouden eigenlijk ons werk moeten doen. Maar je weet vaak al waar het op uitdraait als er een grote fraude naar buiten komt: accountants die zaken gedogen of te makkelijk accepteren, soms zelfs fraude faciliteren."

LIMPERG

De oud-economiestudent kent zijn klassiekers, hij verwijst naar Limperg: "De accountant moet terug naar de Leer van het gewekte vertrouwen. De kern van het vak is onafhankelijkheid. Dat geldt voor accountants en voor journalisten. We hebben een moreel vak, je treedt op voor de samenleving. En die samenleving heeft accountants meer dan ooit nodig." Gelukkig komt hij ook accountants tegen die "goed in het vak staan", bij wie vakmatige

FTM EN DE ZAAK-KEIZER

Follow the Money meldde eind april 2017 dat VVD-partijvoorzitter Henry Keizer bij de overname van uitvaartorganisatie De Facultatieve zowel verbonden was aan de kopende als de verkopende partij. Daardoor kreeg hij het bedrijf in handen voor een te lage prijs. De berichtgeving van FTM werd landelijk breed opgepakt. Keizer legde zijn rol als VVD-voorzitter drie weken na de onthullingen neer. FTM presenteerde in een serie vervolgartikelen steeds meer details over de gang van zaken, ook waar het de rol van de controlerend accountant betrof. Die zou niet hebben ingegrepen, hoewel er signalen waren van belangenverstrengeling, onbehoorlijk bestuur en gesjoemel met cijfers, aldus de website. In mei 2017 diende Pieter Lakeman van de Stichting Onderzoek Bedrijfs Informatie (SOBI) een tuchtklacht in tegen de betrokken EY-accountant, maar de Accountantskamer was niet gevoelig voor de argumenten van de SOBI-voorman. Lakeman, die eerder ook een strafklacht indiende tegen Keizer en zijn zakenpartners wegens oplichting, ging in hoger beroep. Begin juli 2018 werd bekend dat het Openbaar Ministerie (OM) een strafrechtelijk onderzoek is gestart naar Henry Keizer en een medebestuurder van de uitvaartorganisatie. Opsporingsdiensten hebben bij Keizer voor twintig miljoen euro beslag gelegd, onder meer op zijn woning in Den Haag.

beginnselen voorop staan. "Mensen die tegen de kasstroom in denken, die graven, die kritische vragen stellen. Die desnoods even de reis naar Polen maken om te zien of daar wel echt een pretpark gebouwd wordt."

Openbaar accountants zijn volgens Smit te veel meegegaan in de inflatie van beloningen. "Ze wilden meedoen met de top van het bedrijfsleven. Dat noem ik een hellend vlak. Accountants moeten terug naar de oorspronkelijke waarden van hun beroep. Als je vijf of zeven ton per jaar wilt verdienen, moet je maar ondernemer worden."

Het principe dat de opdrachtgever de accountant betaalt moet wat hem betreft op de schop. "Ik ben voor een semi-publieke rol, maar zover zijn we nog lang niet. Accountantsorganisaties moeten eerst kritisch naar zichzelf kijken. Zelfreflectie is dun gezaaid. Er heerst een hoog ons-kent-ons-gehalte. Echt onafhankelijke geesten gedijen niet in organisaties zoals grote accountantskantoren. Daar worden ze opgevreten door het rendementsbelang." ←

*'KLOKKENLUIDERS DOEN ER
GOED AAN MISSTANDEN NIET
BINNEN HUN EIGEN BEDRIJF
AANHANGIG TE MAKEN.'*

